

BARÁTI OTTÓ

Helyi gazdaság és helyi társadalom

Beszélgetés Brunda Gusztávval

Brunda Gusztáv életútja akár kánon is lehetne az első generációs értelmiségi számára. Szakmai pályafutása – talán autonóm személyiségéből következően is – az egyenes vonalú és a tételezett trendtől némileg eltér. Felfogásában a kultúra és a gazdaság kapcsolatát szimbiózis jellemzi. Újító, kreatív, nyitott személyisége nem vált mindig a javára, másként gondolkodása, kibeszélő-kritikai stílusa, szokványostól eltérő kifejezőkészlete nem mindenhol talált értésre. Tösgyökeres salgótarjániként – amíg igény volt rá – a helyi gazdaság és társadalom mobilizálásában és új fejlődési vonalra állításában vállalt szerepet. A vele folytatott beszélgetés során Nógrád gazdasági helyzetét, társadalmi viszonyait – és az ide vezető folyamatokat – is igyekeztünk bemutatni.

– Divat a „retro”... Mi jut eszedbe az 1970-es és 1980-as évekről, mint korszakról?

– Egyfelől: az első szerelmek, az „Acélgyár”, nagy horgászatok, forró kávé haramos vízparti hajnalokon, Hibó Tamás, Hegedűs Morgan, Csemniczky Zoltán, Szepesi Jóska, Lóránt János Demeter, Bedegi Győző, K. Tamás százados elvtárs, a vagány elhárító tiszt, filmek, dalok, de mindenekelőtt átütően, jól megfogalmazott gondolatok, amelyek maradandó nyomot hagytak bennem. Másfelől egy feldolgozatlan, lezáratlan kérdéskör: az, hogy a '70-es, '80-as évek helyi és egyáltalán vidéki szellemi történéseiben, az akkori társadalom állapotában volt valami olyan disszonancia, egymásnak feszülő problematika, amit jó lenne feldolgozni, feloldani magamban – persze, gondolom, ebben nem vagyok egyedül. Hogy pontosan mit? A nógrádi, salgótarjáni korszak középpontjában az akkori kádári rendszer és sajátos mutánsa, a túlhajtott, szervilis és igen kisstílusú helyi politikai hatalom állt, ez képezte a mindennapi társadalmi létünk és viszonyaink szorongató keretét.

– Miben nyilvánult meg leginkább a kor disszonanciája?

– Az amúgy nagyon izgalmas, „kifeszített korszak” disszonanciáját, ellentmondásosságát az adta, hogy éltünk egy zárt rendszerben, aminek megvoltak a belső szellemi örvénylései, történései, ebbe be-beszüremlett valami a külvilágból, Keletről, Nyugatról. Keletről nem látható „vegykonyhákban” előállított, már megtöppedt esszenciából szűrt-tisztogatott ideológiai ragacs, Nyugatról (helyzetünkből adódóan nekünk mindig) fénylő mozaikdarabok. Jó, nem sok, de mégis eljutott valami a végekre is. Mindebből nagyjából láthattuk, hogy a világ merre megy. Nagyon izgalmas időszak volt a '70-es, '80-as évek a társadalomtudományokban, a filozófiában, a művészetekben. Ahogyan emlékszem, zűrös, zavaros utóregények (1968 utóöngéi) zajlottak a fejeinkben, a fejlettebbnek hitt nyugati társadalomban pedig ezzel egyidejűleg formálódott az új globális világ, amit akkor még mi csak

az új technológiák világának láttunk. Lényegében nem sokat értettünk a folyamatok oksági összefüggéseiből, a falakig láttunk, meg a falak fölé emelkedő „szellemi jegenyék” csúcsait csodáltuk. Az nyilvánvaló volt, hogy a '60-as évek közepéig kihúzódó modernitás után berobbant valami új. Éreztük, hogy átfogó megújulás zajlik, miközben a mi félig tudható, olykor országon belüli önmagunk elől is eltitkolt belső szellemi történéseink oda is köszönnek, meg nem is. Az óriási disszonancia – a nyugati világ szellemi mozgásai meg a magyar társadalom belső szellemi történései között – egyértelműnek tűnt. Másfelől erről a helyi hatalom intézményesen, formálisan szinte mit sem akart tudni. Tehát működött egy helyi hatalom, egy ideológiai erőter, amely doktrínák mentén szervezte a helyi társadalmakat, behatolt a munka, a családok terébe. Létezett egy mindettől el-elrugaszkodni akaró, de a provincializmusba gyakran visszahulló helyi szellemi élet, és mindezeket túl volt a világ, ami teljesen másról szólt. Ez olyan háromszögelési pontot jelentett, amelytől izgalmasabbat az utóbbi évtizedek problémakörében el sem lehet képzelni.

– *E kornak és folyamatnak már a Palócföld folyóirat is részese volt.*

– Igen, két szálon is. A lap szerkesztői (kiváltképp Végh Miklós és Pál József) és köröttük az írói, alkotói gárda (Kelemen Gábor, M. Szabó Gyula, Kun-Szabó Ferenc újságíró, a költőkről – például a váratlanul berobbant Szepesi Józsefről – nem is beszélve), mint élő lelkiismeret voltak jelen a helyi szellemi életben. Volt a lap maga, mint irodalmi, művészeti, társadalompolitikai folyóirat, amely ma elképzelhetetlen intenzitással hatott a helyi társadalmakban. Ugyanakkor a politikai hatalom pedig kedvére gyakorlatozott a lapon és készítőin. A *Palócföld* és körei (kiváló, de „izgága” művészekkel, mint Laczkó Pál, Hibó Tamás, Szepesi József és mások) értették, érezték a kor szellemi történéseit, viszont alkalmazkodniuk kellett a helyi hatalomhoz, ha egyáltalán megjelenni, alkotni és megmutatkozni kívántak, hiszen nyílt titok volt, hogy megfigyelték őket és működött a pártcenzúra is.

– *Szerinted a helyi politika kihatott a helyi gazdaságra is?*

– *Hogyne. Jó példa erre az 1968-as gazdasági reform, amire a tervutasításos rendszer bővületében sajátosan mozdultak rá itt, Nógrádban. Nekem úgy tűnik, visszaneézve a dologra, hogy az óvatos megyei politikai kurzus távol maradt az új, „rendszeridegen” folyamattól, de mechanikájába mégis belekapott, hiszen a megyei tanács irányításával tervezetten, és szervezeten megtörtént a bányakorszak lezárását kompenzáló ipartelepítés, amiről árnyaltan és igen érdekesen Paróczai Péter tudna beszélni. (Aki akkoriban a megyei tanács ipari osztályán mérnökként, majd egy tanácsai vállalat igazgatójaként dolgozott. – B. O.) Ami fiatal éretlenként is látható volt, az 1973. évi világgazdasági árrobbanás, az olaj világpiaci árának drasztikus növekedése, illetve következményei. A gyorsan kibomló tendenciák kivédésére és mérséklésére a világban megindult az energiaigényes iparágak (kohászat, acélipar, gépgyártás stb.) leépítése és radikális korszerűsítése. Magyarországon némi fáziskéséssel, Nógrádban meg jószerivel sehogyan sem. A nagyüzemek további fejlesztése, a mennyiségi szemlélet állt a helyi gazdaságpolitika fókuszában, a központi támogatások iránti koldulás, a „kijárás” intézményesítése. Nógrád gazdasága – korszerűtlen szerkezetének és gyártmányainak konzerválásával – már ekkor lépéshátrányba került, jövedelmezősége, piac- és versenyképessége nem javult, még talán romlott is. A problémára teljesen rossz választ adtak, de kérdés, hogy a korszak adta intézményes és szellemi-ideológiai keretek között lehetséges lett volna-e relevánsan cselekedni? Nyilvánvaló a válasz: nem.*

– Ezt te már átélted? Hol voltál, mit csináltál pályakezdőként?

– A '70-es évek elején (minthogy 1955-ben születtem) szerszámkészítő szakmunkásként kezdtem el dolgozni az acélgyárban. Azokban az időkben az úgynevezett első generációs értelmiségi tipikus útja volt a munkássorból való kiemelkedés. Én bányász-paraszt családból származom, apám aknászságig vitte, de korán, a '60-as évek közepén kinyugdíjazták, szilikózisa és szívproblémái miatt, miközben építkezünk a „Rákosi fa” mellett. Nehéz évek voltak. Az ő értékrendje szerint a bányában az úr – ahogy mondta: a „munkás-arisztokrata” – a lakatos és a karbantartó volt. Ma már normálisnak tartom, hogy felfogásában a vájárságból, az aknászságból előrelépés volt a szakmunkás lét. Engem tehát presszionált, hogy szakmát szerezzek. Mondogattam én – hiszen viszonylag jó tanuló voltam –, hogy építész szeretnék lenni, de... Így aztán az általános iskola befejezése után, 1968-ban a Mü.M. 211. számú Ipari Szakmunkásképző Intézetébe (ISZI) írtak be, és az akkor már Salgótarjáni Kohászati Üzemek (SKÜ) nevet viselő acélgyárban inaskodtam. Jó tanulóként a „szakma kiváló tanulója lettem”, és a harmadik év utolsó félévében már ugyanitt üzemi-szakmai gyakorlatomat töltöttem, ezért a havi körülbelül 150 forint ösztöndíj helyett 8-900 forint „fél fizetést” kaptam, ami nagy szó volt, hiszen minden fillérre szükség volt a családban. 1972-ben kaptam szakmunkás-bizonyítványt, ám egyértelmű volt, hogy továbbtanulok. Így is történt, 1974-ben le is érettségiztem.

Beszélgőtársam derűsen emlékezett, majd visszafogottabbá vált, amikor a viszontagságosabb időkről mesélt. Az egy év haszontalan szegedi katonaságról, ahol szinte minden „kiment” a fejből. A külső inspirációra megkezdett műszaki egyetemről, itteni megpróbáltatásairól, ahol a második féléoben rájött, ez nem az ő világa. Szinte jólesően emlékezett arra, amikor 1976 elején az ISZI-be került (ekkor Horváth László volt az intézet igazgatója – B. O.)szakoktatónak, s noha élénk ifjúsági életet szervezett és kedvelték is tanítványai, újító szellemével, nyitott stílusával hamarosan „persona non grata” lett.

– Nagyon sokat köszönhetek az ISZI-től történő gyors elszakadásomnak. Felvettek az egri tanárképző főiskola budapesti tagozatának népművelés-pedagógia szakára, s ekkor találkoztam a József Attila Művelődési Központ (JAMK) igazgatójával, Kicsiny Miklóssal, és az ifjúsági csoportvezető Kiss Gabriellával, a megyei művészeti főmunkatárs Tóth Csabával, akik felajánlották a központ ifjúságnevelési előadói státuszát, amit én örömmel elfogadtam. Ez volt az a pillanat, amikor kinyílt előttem a világ. Egy új közegbe kerülve, munkám során, a szakmai továbbképzések alkalmával inspiráló emberekkel, gondolatokkal találkoztam, bekerültem a szakma megújító trendjeibe, a népművelési intézet szellemi körébe, megismerkedtem társadalomkutatókkal, a művész társadalom számos kiválóságával.

– Láttál, tapasztaltál másutt. Haza is hoztad, át is plántáltad?

– Igen, igyekeztem. A JAMK-ban és szakmai környezetemben próbáltuk adaptálni a tapasztalatokat, és magam bekapcsolódtam egy érdekes ifjúsági kutatásba is. Ekkor már könnyebb volt, hiszen a '70-es évek végén, de főként a '80-as évek elején már országszerte átalakulóban volt a gondolkodás, a pártapparátusokban egyre több szakember kapott helyet. Szakterületemen ennek egyik nyelvi-fogalmi jegye volt, hogy a népművelés kifejezést felváltotta a közművelődés. A pártirányítás is lazított a gyeplőn, rájött, hogy a rendszer társadalmi bázisát szélesíteni kell, nyitni kell a szélesebb társadalom felé. Ez az új szellemiség olyan fokon inspirált, hogy

a főiskolát elvégezve, szinte azonnal jelentkeztem az ELTE népművelés szakára. Intenzíven tanultam és rengeteget olvastam, publikáltam, úgy éreztem, kreatívan tudok hozzányúlni bizonyos kérdésekhez, megszerzett ismereteim eredményeként egyes dolgok új megvilágításba kerültek.

– *A Beszterce-lakótelepen is, de nem mindenki tetszésére.*

– 1981-re a JAMK-ban beállt egy politikailag erősen ellenőrzött helyzet, ami engem nyomasztott, ezért inkább kimentem a Beszterce-lakótelepre, lakótelepi- és iskolai népművelőnek, s erős közösségfejlesztői attitűddel onnan szerveztem a helyi, telepi társadalmat. Aktívan részt vettem a Közösségfejlesztők Egyesülete és a Magyar Falufejlesztési Társaság megalapításában, dolgoztam az Erdélyi Falufejlesztési Társaság létrehozásán. A lakótelepi ultrabalos BM tiszték „pillanatok alatt átlátták”, hogy én „Petőfi-kört” szervezek. Holott „csak” sport- és környezetszépítő egyesületet, lakóklubokat szerveztem, közösségeket építettem. Rám állították a III/III tisztségét és fokozatosan ellehetetlenítették a lakótelepi munkámat. Amikor pedig megszerveztem egy teázót, amely ellenőrizhetetlen közösségi térré vált, nem kívánatos lettem. Be kell látni, idegesítő volt ez a szokatlan és kontroll nélküli szervezkedés, pedig helyben még sok minderről nem is tudtak. Persze a szálak valahogy mégis összeértek. Sok kiutat nem látva, a JAK Füzetek *Helyi társadalom, helyi cselekvés* című kötetébe megírtam az akkor teljesen új felfogásban végzett lakótelepi munkám összegzését, és ismerőseim megdöbbenésére elmentem segédmunkásnak az öblösüveggyárba. Az úgynevezett SKODA automata üveggyártó gépen segédgépészként 6,5-7 ezer forintot, több mint a dupláját kerestem, mint tanári beosztásban, népművelőként. Ilyen volt a kor, az a hatalom a munkásosztállyal legitimálta uralmát.

– *Hogyan láttad akkor – a későbbi közgazdász szemével – a gyárat és a várost?*

– 1984-ben még futott az „Öblös” szekere, de már jelentkeztek az első piaci problémák, amit még kezelni tudott a vezetés. Az Öblösüveggyár a hiánygazdaságba öntött egyszerű tömegáruval, illetve a magas minőségű, hagyományos, kvalifikált kézműves munkát megtestesítő, művészi színvonalú üvegeivel, míg más gyáraink a szocialista árképzésből is adódó alacsony árszintű tömegtermékekkel a nyugati országok piacain is vevőre találtak. Az SKÜ-ben korszerű acél-feldolgozási technológiákat telepítettek. Ekkor még mérsékelt ütemben nőtt a hazai megrendelés-állomány és az export volumene is. Még létezett a KGST – benne a mindent lenyelő szovjet piac –, a bajok elkendőzhetőek voltak a város más nagyüzemeiben is. Hogy milyen volt a város? A '80-as években Salgótarján még élhető volt, és a megyeszékhelyek között, urbanizáltságát tekintve az élvonalba pozícionálta magát. Aki akart, dolgozhatott, a keresetek reálértéken is emelkedtek. Még épültek önkormányzati lakások, az életkörülmények elfogadhatóak voltak. A nógrádi megyeszékhelyen – más hasonló nagyságú és szerepkörű városokhoz képest is – jól strukturált, színvonalas szolgáltatási rendszer alakult ki. A humán- és szabadidős infrastruktúra az országos átlaghoz képest fejlett volt. A szórakozó helyek esténként tele voltak. A csodálatos természeti környezetén kívül az oktatás, a kultúra, az egészségügy ellátórendszere és a sport világa is hozzájárult ahhoz, hogy jól érezze magát a városlakó. A maga sajátos módján élt a város.

– *A gyárban jól kerestél, de nem onnan akartál nyugdíjba menni?*

– Hát nem. 1985-ben megpályáztam az akkor létesült SZMT Oktatási és Művelődési Központ szabadidős foglalkozást szervező népművelői állását és el is nyertem. Két

éves működésem alatt megszerveztem a város első kortárs képzőművészeti galériáját. Itt bemutattuk megyénk művészeti életét és felvállaltuk a magyar művészeti élet legizgalmasabb törekvéseinek, új irányzatainak támogatását. Így többek között Tóth Menyhért és a magyar naivok művészetét, itt volt Bobály Attila műveinek első komolyabb kiállítása, bemutattuk Földi Péter, Hibó Tamás, Szujó Zoltán, Csemniczky Zoltán, Erdei Sándor és mások életművét. Rendkívüli volt a felhozatal, ismertté vált a galéria, a megnyitókra tömött helyi járatú buszok jöttek ki a városközpontból.

– *Sikeres voltál, mégis váltottál.*

– Egyrészt nem tetszett a központ ideologizáltsága, bár Tóth Péter igyekezett laza igazgató lenni, de nem ő „fújta a passzát szelet”, másrészt 1987-ben meghívtak a megyei közművelődési intézet művészeti osztályvezetőjének. Akkor még felkészült, nagy csapat volt ott, nívós zenei, folklór, képzőművészeti életet szerveztek és én nagy kedvvel belevetettem magam a munkába. Akkor nem tudtam elképzelni, hogy létezik szebb munka, mint például Országos Szabadtéri Szoborkiállítás szervezni szeretett városom főterén. Rá egy évre dr. Horváth István beinvitált a megyei művelődési osztályra művészeti főmunkatársként, ahol 1988–1992 között dolgoztam. Izgalmas korszak volt a közbejött gazdasági-politikai rendszerváltással. Ennek hangulatában kifeszíthettem azt a szerepkört is, ami hagyományosan működött, és megint csak részese lehettem jó pár izgalmas, újszerű folyamatnak. Többekkel együtt hozzákezdték a művelődésotthoni hálózat megújításának. A '90-es évek elején elkezdtem a megye nemzetközi kapcsolatait frissíteni, a párizsi Világörökségek Világkiállításán Hollókő pavilont építettem, egész estés műsort szerveztem az UNESCO Palotában. A *Palócföldet* próbáltam profi módon menedzselni, felkaroltam Oláh Jolánt (sokak értetlensége ellenére), Nógrád megyei egyesületkutatót végeztem az Eötvös József Alapítvány támogatásával (ez könyv alakban meg is jelent), társakat verbuváltam és megalapítottam a Balassi Bálint Asztaltársaságot.

– *A „megyeházáról” is tovább álltál. Mintha még mindig a helyedet kerestéd volna.*

– Nem a helyemet, hanem a teret, a felvonulási terepet és az új kihívásokat kerestem, mámorosan pezsgő volt akkoriban az élet. Ezért is pályáztam meg 1992-ben a Megyei Közművelődési Intézet igazgatói állását, de közben – posztgraduális képzés keretében – már a közgazdasági egyetem vállalkozásfejlesztés, innovációs menedzser szakközgazdász szakára jártam. Ennek tudatában akartam menedzseri beállítottságomat kifejleszteni. Egész egyszerűen élveztem, ha új dolgokat kezdeményeztem. Például 1994-ben kirándultunk Prágába az intézetünk munkatársaival. Érzékeltem, hogy a cseheknél már valami egészen más van; Prága nem Budapest. Láttam, milyen gyors kapitalista fejlődésen ment át a cseh ipar, hogy a Skoda autógyár a Volkswagen művek nagyvállalata lett, és így tovább. Mi még észbe sem kaptunk itthon, ott már kialakult egy más típusú átmenet, kulturális pezsgéssel párosulva. Hazatérve referáltam Korill Ferencnek, a megyei önkormányzat elnökének, elmondván tapasztalataimat, hogy szerintem a nógrádi gazdaság megismertetésének útja Prágán át vezet Németországba. Vette a lapot, és alapos előkészítő munka után – például meghívtuk Nógrádba a vezető cseh gazdasági lapok újságíróit, megyei kiállító vállalkozókat toboroztunk – került sor a Nógrád megye bemutatkozására Prágában című gazdasági és kulturális hétre. A rendszerváltás után először voltunk jelen ekkora súllyal külföldön, hírt adtunk magunkról, bemutattuk Nógrádot, értékeinket és lehetőségeinket. Prágai látogatásunk alkalmával és eredményeként –

kulturális rendezvényeinkkel, kereskedelmi bemutatóinkkal, amelyek a reveláció erejével is hatottak – vállalkozóink közül többen is sikeresen szervezték és építették (ki és fel) üzleti kapcsolataikat. Például Angyal János salgótarjáni vállalkozó, aki a prágai bemutatkozás után lett (a cége által gyártott újszerű áramszedővel) a Tátra villamosok gyárainak beszállítója. Nem mellesleg kiállítást szerveztem Párizsban Földi Péternek és Csemniczky Zoltánnak, Oláh Jolánnak és Balogh Balázs Andrásnak, Ács Irén fotósnek, Egyedné Baránek Ruzsenkával létrehoztuk a Nógrádi Nemzetközi Folklór Fesztivált, meghonosítottam a megyében a falugondnokság intézményét, és persze nem hagytam abba a helyi közösségfejlesztési folyamatok menedzselését.

– *Mi volt a következő állomás pályádon?*

– 1997-ben már zsebemben volt a szakközgazdász diplomám, amikor megpályáztam és elnyertem az AES amerikai energetikai multinacionális társaság magyarországi vállalatának, a Tiszai Erőmű Rt-nek a vállalkozásfejlesztési igazgatói állását, kazincbarcikai székhellyel. Tevékenységi körömbé tartozott többek közt az iparterület-fejlesztés, befektetés-szervezés, új vállalatok alapítása és elindítása. Sajnos a szépen felfutó munka másfél év után megtört, mert a társaság perbe került a magyar állammal, ezért leállított minden alaptevékenységén kívül eső fejlesztési folyamatot. Mindezek ellenére rendkívül fontos és hasznos tapasztalatokkal gazdagodtam, új szervezési technikákat ismertem meg és korszerű tudással gyarapodtam.

– *Hazajöttél Salgótarjába. Hol helyezkedtél el?*

– A Nógrád Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítványhoz pályáztam alapítványi igazgatónak (NMRVA). Öt évig dolgoztam itt, és ez is egy igen küzdelmes alkotói korszakként maradt meg az emlékezetemben.

– *Öt év után mi történt?*

– Elgázolt a politika. Az történt, hogy 2002-ben a megyei hatalomba jött a szocialista vezetés, s mivel a városban már korábban is ők voltak a meghatározók, a vállalkozásfejlesztési cég vezetőjének sem kellett feltétlenül semlegesnek lennie, sőt. A szocialisták közel két év után – miközben a cég igazgatójaként egyre inkább megnehezítették a helyzetemet és ellehetetlenítették a szervezet működését – úgy gondolták, elérkezett az idő, hogy az érdekkörükbe vonják a Vállalkozásfejlesztési Alapítványt. Akkor úgy döntöttek, hogy bármilyen sikeres és bármilyen fejlődési pályát futott is be a Vállalkozásfejlesztési Központ, jöjjön egy, a pártvezetők bizalmát bíró ember. Hát jött, győzött, az alapítvány pedig a szétesettség állapotába hanyatlott. Amikor 1999-ben a cég élére kerültem, már-már fenntarthatatlannak tűnt, kevés árbevétel mellett jelentős tartozásokkal terhelt volt. Két év kemény munka után évről évre jött fel és fejlődött az alapítvány, nagyon összehangolt és összetartó csapatmunka eredményeként.

– *Hogyan értékelték ezt el?*

– Nagyon tudatos szakmai építkezés, illetve a belső viszonyok újrafogalmazása mentén a cég kiteljesedett. Szerettünk együtt dolgozni, tudtuk, mit akarunk, és ettől jól ment a szervezet. Ez nagymértékben és elsősorban a munkatársaimnak volt köszönhető, hiszen lehetett motiválni őket, ha kellett szombat-vasárnap is „csúcsra jártunk”. Nagyon jó pályázatokkal nyertünk és kitűnő programokat realizáltunk. Olyan erős pozíciót vívtunk ki magunknak, hogy felvállalhattunk regionális programokat. Volt olyan év, amikor az alapítvány 1,6 milliárd forintot helyezett ki a kis- és

középvállalkozások részére, ami nagyságrendekkel nagyobb összeg volt a korábbiaknál. 2004-ben már úgy gondoltam, hogy a kialakult légkörben nincs is értelme folytatni a munkát. Közös megállapodással távoztam. Abban a helyzetben ettől nem látszott jobb megoldás.

– *Felkészültséged, a különböző munkaterületeken szerzett tapasztalataid alapján van „rálátásod”. Melyek voltak Nógrád és Salgótarján pozícióvesztésének főbb összetevői?*

– Mindenkinek más az olvasata és a konklúziója is, hiszen a pozícióvesztésünk, sőt – mondjuk csak ki! –, a látványos leszakadásunk okai összetettek. Kezdem a radikális gazdasági szerkezetváltás – technológiai és gyártmányszerkezet korszerűsítés – elmaradásával, aminek már 1980-tól el kellett volna kezdődnie. Csakhogy a szükséges központi források elapadtak, a kellő igény és az erős politikai akarat a belső építkezésre pedig helyben sohasem volt meg! Azután 1990-re összeomlott a KGST, elvesztettük a keleti, benne a szovjet piacot, ami a mi termékeinket erősen érintette. Tervezésünk okainak tekinthető a világos, reálfolyamatokkal releváns cselekvések hiánya, az irányítás tétovasága, a fantáziátlanosság, az átfogó fejlesztéshez szükséges szemlélet hiánya, a politikai erők területi együttműködésének alacsony színvonala, gyenge hatásfokú térségi lobbierője és érdekérvényesítő képessége. Ide sorolható az infrastruktúra relatív fejletlensége, és az is, hogy nem voltak eléggé ismertek a válságkezelés és szerkezetátalakítás, a befektetés-ösztönzés módszerei és technikái sem. Tehát makrogazdasági (vagy inkább mezo-) szinten így tételezem leszakadásunk folyamatszerű bekövetkezésének komponenseit.

– *Ezért is sokan a hatalmi struktúrát kárhoztatják.*

– A rendszerváltáskor a politikai pozíciókba, a gazdasági élet vezető helyeire olyan emberek kerültek, akiknek fogalmuk sem volt, hogyan kell egy modern, kooperációs gazdaságot felépíteni. Nem tudták értelmezni nemhogy a világ, de még a körülöttünk lévő nagytérség gazdasági folyamatait sem. Sőt, motiváltságuk sem volt, hogy akarják értelmezni a történéseket. Különösen így volt ez Nógrád megyében és Salgótarján városában, ahogy már beszélgetésünk elején is használtam egy analóg mondatot. Nem volt tudás, nem voltak új technikák, elkezdtek működni a régiak. A kijárási és a politikai kapcsolati háló újrafelépítése és -aktivizálása történt meg, és sajnos nem több. Nem az elavult struktúrát, működésképtelen rendszert akarták megváltoztatni, hanem előnyöket akartak kijárni a meglévő rendszer tovább éltetéséhez és működtetéséhez. A politikai és önkormányzati vezetés koncepciótlansága, a felkészületlensége, tétovasága és tudásának hiánya vezetett a pozícióvesztésünkhöz, végül leszakadásunkhoz is. Mondhatnám mindaz, amit ma látunk magunk körül, egy logikus és konzekvens eseménysor természetes következménye. Tehát nem véletlenről van szó: mindennek ez az eredménye. Például a megye legfontosabb gazdasági és társadalmi szereplői között még ma sincsen intézményesített, rendszerszerű együttműködés, a területi gazdaság menedzselésére nem áll rendelkezésre szakszerű kapacitás. Csak a csodálkozás van, hogy milyen rossz nekünk és milyen hátrányosak vagyunk. Többek között ebből kiindulva kezdeményeztem a Nógrád Gazdaságért Együttműködés keretében – a Gazdaságfejlesztő Testület elnökeként – a Nógrádi Gazdasági Kerekasztal életre hívását. Ennek összesen egy összejövele volt.

– *Több mint 5 éve a Salgótarjáni Polgári Kör elnöke is vagy. Összefoglalnád az egyesület közelmúltbeli állásfoglalásának lényegét?*

– A városban zajló folyamatokat a civil szervezetek hasonlóan ítélik meg: a leépülés folyamatos. A továbblépés módjait azonban differenciáltan látják. Van, aki úgy gondolja, hogy itt már „elment a hajó”, és itt már nem tehetünk sokat. Mások teljesen más alapokon dolgozva, még látnak valami reményt. A Polgári Kör ehhez a második véleménycsoporthoz tartozik. A város folyamatait hosszan lehetne elemezni, akár szakterületenként is, de ezzel nem jutnánk előbbre. Mi a legnagyobb bajt abban látjuk, hogy nem érzékelhető kialakult, átfogó partnerség és konzekvens törekvés a folyamatok stabilizálása, majd megfordítása érdekében. Helyben élő értelmiségiek nem látjuk a lehetséges kimozdulás világos céljait, alapjait, módszereit, de széleskörű együttműködést sem, e nélkül pedig minden reménytelen.

– *Mégis, mire számítasz?*

– Arra, hogy mindez rövid időn belül alapvetően megváltozik és értelmes együttműködések, kompromisszumok mentén kialakul egy széleskörű összefogás Salgótarján és Nógrád megye hanyatlásának megállításáért.

– *Optimista vagy. Örülök és köszönöm a beszélgetést.*





LIZSNYÁNSZKY ERZSÉBET (1945. augusztus 15.–2009. május 5., Salgótarján): képzőművész, tanár.